

СРЕБРЕНИЦА

**СВЕ ШТО ТРЕБА ДА ЗНАТЕ,
А БИЛО ЈЕ ЗАБРАЊЕНО ДА СЕ КАЖЕ**

SREBRENICA

**EVERYTHING YOU NEED TO KNOW,
BUT WERE FORBIDDEN TO BE TOLD**

УВОД

Циљ текста који је пред вама није да умањи број и значај жртава муслиманског народа у Сребреници, већ да укаже на оно шта се стварно догодило јула 1995. и на нелогичности које се јављају у званичним причама везаним за овај злочин. Поред тога у тексту се указује и на занемарене српске жртве, јер је свако страдање битно без обзира на националност и никако не треба дозволити да се истичу и преувеличавају патње једне стране, док се друга страна демонизује и занемарује, а све то у циљу политичких махинација.

1. Крунски сведок

Једини непосредни извршилац злочина у Сребреници у јулу 1995. којег је осудио Међународни трибунал за ратне злочине за бившу Југославију је Дражен Ердемовић, Хрват из околине Тузле, за којег је и сам Трибунал утврдио да је није довољно психички стабилан да би се могао подвргнути унакрсном испитивању. Склопио је договор са Тужилаштвом, на основу којег је добио пресељење у неидентификовану западну земљу и промену идентитета, и осуђен је на минималну казну од пет година затвора (и то за наводно учешће у стрељању више стотина људи, а на основу сопственог признања, чији је садржај неколико пута мењао). Кључна тачка договора са Тужилаштвом био је услов да мора сведочити против српских оптуженика кад год буде био позван.

Бугарски новинар и сарадник „Deutsche Welle“ Жерминал Чивиков седео је у галерији и систематски бележио све нелогичности које је пред судом изрекао Ердемовић. Наиме, Ердемовић је тврдио да су „он и његова јединица, 10. диверзантски одред, на стратишту Пилице успели да за свега пет сати погубе око 1.200 заробљеника“. Чивиков је темељно израчунао да би за такав један злочин био потребан најмање читав дан! Осим тога, оно што је најважније и што потпуно дискредитује сваку од Ердемовићевих ноторних лажи је чињеница да је „ексхумација масовне гробнице у Пилицама, коју је обавио форензички тим Тужилаштва, открила остатке само 127 потенцијалних жртава, од којих 70 са повезима, што би заиста указивало на заробљенике.

2. Десети диверзантски одред

Ердемовић је наводно припадао тзв. Десетом диверзантском одреду Војске Републике Српске, мултинационалној јединици која је у својим редовима имала Србе, Хрвате, Словенце и муслимане. Он је пред Хашким трибуналом именовано још седам припадника те јединице, који су наводно учествовали у стрељањима у околини Сребренице у јулу 1995 — од којих су се неки касније борили у Африци, такође као плаћеници западних војски. Искључиво ослањање Хашког трибунала на непоузданог и контрадикторног Ердемовића указује да је сврха хашког процеса била да сакрије а не да изнесе све расположиве доказе везане за Сребреницу.

Зашто је фокус свих истрага у вези са Сребреницом дуго био далеко од директних починилаца?¹ Власти су знале идентитет и боравашиште већине чланова Ердемовићеве групе целата, али до сасвим недавно ништа није учињено да се они приведу или барем испитају. Шта би се ту, евентуално, могло сазнати и на чију срамоту? Да ли се неко плашио могућности да би, суочен са сведочењем његових саизвршилаца, „крунски сведок“ Сребренице био толико дискредитован да би могао бити откривен као лажни сведок?

---

¹ Насупрот свеопштем утиску, привођење „крунског сведока“ Ердемовића није било резултат марљивих и циљаних напора Тужилаца Хашког трибунала. Њега су ухапсиле југословенске власти након кафанске туче у Новом Саду. Очигледно забринут, желећи да избегне правосудни систем Југославије, смислио је своју причу о Сребреници и био је изручен Хашком трибуналу ради даље обраде на основу клаузуле о вишој надлежности МКТБЈ.

3. Сателитски снимци и праве размере муслиманских губитака

Где су чувени сателитски снимци које је америчка државна секретарка Медлин Олбрајт рекламирала као дефинитиван доказ да се злочин огромних димензија десио у околини Сребренице? Зашто се држе запечаћени на педесет година? Ако би сада били стављени на располагање јавности и неутралним стручњацима за критичку анализу, зар то не би користило свима, јер би допринело да се многе заостале сумње брзо реше?²

Овим поводом треба обратити пажњу на интервју бившег главног истражитеља (1996–2001) Хашког тужилаштва, Жан-Рене Руеза (Jean-René Ruez) који је објављен у часопису „Cultures & Conflicts“, 2007. У оквиру исцрпне дискусије о раду тужилаштва на расветљавању околности масакра у Сребреници, разговор се неизбежно дотакло и „сателитских доказа“ које је Медлин Олбрајт 10. августа 1995. године драматично предочила Генералној скупштини УН као увод у геноцидну сребреничку причу. Како се наводи у извештају Холандског института за ратна истраживања (NIOD Report, 2002), Олбрајтова је „употребила те слике да Савету безбедности пружи доказе почињених зверстава и да изврши притисак на Савет безбедности и на Клинтонову владу да заузму тврђи став... Она је изјавила да оштрији и бољи снимци сигурно постоје, али да они не могу бити показани зато што се техника и технологија морају заштитити“ (Извештај НИОД-а, Прилог 2, поглавље 7, пар. 4).

На питање водитељке интервјуа, Изабел Делпла (Isabelle Delpla), о значају тих знаменитих снимака који остављају утисак „да се масакр могао пратити истовремено док се и догађао“, главни истражитељ тужилаштва Руез коментарише:

---

² Смешан разлог за инсистирање на тајности фотографије је „да јавно приказивање може угрозити обавештајне методе прикупљања података“. То образложење представља увреду за интелигенцију јавности, јер су методе које су се користиле 1995. већ давно застареле.

„То је добро питање, али се израз ‘сателитски снимци’ мора избаци из употребе. Званичан назив гласи: ‘снимци направљени са ваздушних извиђачких платформи’. У питању су слике које је направио У2... У вези са овим морамо оповргнути одређене криве представе... Авиони У2 представљају технологију из шездесетих година. Слика покрива терен у пречнику од 30 km, и све је ту потенцијално видљиво... Теоретски, ако имате ту слику, ви знате шта се у тој зони дешава; али, практично говорећи, слику је немогуће тумачити ако унапред не знате шта је то што у њој тражите и ако не вршите поређења са опсервацијама на терену.“

Молим? Дакле те снимке, који фигурирају као критичан доказ, уопште нису правили сателити са најпрецизнијом савременом технолошком опремом, већ је босанско ратиште било снимано застарелом шпијунском технологијом из шездесетих година. Али у том случају, скривање „сведоказујућих“ снимака за наредних педесет година ничим није оправдано. Апсурдан званични изговор, да би се њиховим показивањем могла компромитовати технологија САД за прикупљање оперативних података из ваздуха, сада дефинитивно отпада. Не заборавимо да је 1960. године, у шпијунском авиону У2, Франсис Гери Пауерс био оборен изнад Совјетског Савеза. Летелица је пала на територију СССР-а и можемо претпоставити да су њени капацитети још одавно у потпуности познати руској обавештајној служби. Чему, онда, тајанственост у вези са У2 снимцима, који би — ако ћемо веровати представницима Хашког трибунала — могли отклонити већину преосталих дилема у вези са геноцидом у Сребреници?

Руез, даље, истиче тешкоће које настају око анализе тих слика, па каже:

„Слика сама по себи никада не садржи неки одређени смисао, па чак може послужити и као повод за врло озбиљне грешке приликом тумачења.“

На то се, дакле, своди најегзотичнији до сада понуђени доказ „геноцида“ у Сребреници?

Штета што је Руез своје драгоцене констатације поделио са јавношћу тек седам година после окончања суђења генералу Кр-

стићу (где је и он, наравно, сведочио али, подразумева се, строго у параметрима које му је одредило Тужилаштво). Да је поступио у право време као професионалац коме је највише стало до утврђивања истине, а не искључиво као службеник и сведок Тужилаштва, још одавно једна од важних компонената „досијеа Сребреница“ могла је бити расветљена.

Најзад, Руез открива један нови детаљ, који ће читаоце свакако заинтриговати, и који поткрепљује нашу тезу да, када се ради о Сребреници, „ништа није онако како се приказује“. Он износи податак који наводи на закључак да се у свом чувеном обраћању Генералној скупштини УН (*en toute bonne foi*, додаје Руез, као савршени центлмен) Медлин Олбрајт пред међународном заједницом није понела баш најтранспарентније. Она је показала прво У2 слику фудбалског стадиона у Новој Касаби, који је у том тренутку био препун избеглица, па затим слику масовних гробница. Представа је произвела утисак да је непосредно после игралишта следећа дестинација тих људи била гробница. Али, између те две чувене слике, Руез нам сада са незнатним вишегодишњим закашњењем открива, не постоји заправо никаква ни географска нити узрочно-последична веза.

En toute bonne foi, како би било да се сада изврши темељита ревизија не само Крстићеве пресуде већ и целокупне званичне приче о Сребреници?

3.1. На Меморијалу у Поточарима код Сребренице записан је број „8.372 ...“, који треба да представља укупан број сребреничких жртава — али се признаје да тај број укључује и оне који се још воде као „нестали“, што значи да о њиховој судбини ништа тачно није утврђено, а три тачке после овог броја треба да значе да број није коначан. Како се за нестале може тврдити да су „жртве геноцида“ ако на њима није извршена обдукција и ако се још увек не зна да ли су сви „нестали“ мртви?

3.2. Током 2010. су чак и неки босанско-муслимански званичници били принуђени да бројку од „8.372“ доведу у питање: а) Мирсад Токача, директор Истраживачко-документационог центра из Сарајева, изнео је досад недемантовану тврдњу да се на спи-

сковима „жртава“ налази „500 живих Сребреничана“, док је додатних 70 лица на тим списковима страдало на другим местима и у друго време; (б) директор Меморијалног центра у Поточарима Мерсед Смајловић и директор Центра за нестала лица БиХ Амор Машовић такође су изнели да је у Поточарима сахрањено око 50 особа које су страдале још 1992. а које су „у блиском сродству“ са онима који се воде као жртве стрељања; (в) Хакија Мехољић, ратни шеф полиције у Сребреници, изјавио је да је „љут на све који су у Меморијалном центру сахранили 75 особа, а које нису погинуле у јулу 1995. године“; (г) уз све то, постоје и озбиљне индиције да је у Поточарима чак сахрањен и један број Срба, што се засад не може утврдити јер сарајевске власти не дозвољавају ексхумацију сахрањених у Меморијалном центру у Поточарима.

Да ли је у енклави Сребреница ико умро или у борбеним дејствима погинуо пре јула 1995? Не само да је природно претпоставити да јесте већ то потврђује сам Насер Орић. Орић набраја 1.333 „шехида“ од пре 11. јула 1995 по имену и месту и датуму смрти на странама 211–244 своје књиге „Сребреница свједочи и оптужује“.³ Где су они закопани и како можемо бити сигурни да њихови остаци нису помешани са жртвама „геноцида“? Зашто докази о манипулацијама бројевима жртава у Сребреници не утичу да се преиспитају бројке које се непрестано врте по медијима?

3.3. Највиши цивилни представник УН на терену у јулу 1995, Американац Филип Корвин, непрекидно је тврдио, све до своје смрти 2010. године, да је тада у Сребреници убијено „око 700“ босанских муслимана и да је разлика између тог броја и броја од 8.000 који се стално пропагира — „политичка“. Сребреница је очигледно исполитизована да би се српски народ неосновано оптужио, и трајно завадио са својим суседима.⁴

³ Насер Орић, „Сребреница свједочи и оптужује, 1992–1994“, Љубљана, 1995. За комплетан поименични списак, видети: http://www.srebrenica-project.com/sr/DOWNLOAD/Odlomak_iz_Oriceve_knjige.pdf

⁴ Види „Масакр у Сребреници: докази, контекст, политика“, приредио Едвард С. Херман, Београд 2011, *Предговор* Филипа Корвина, с. 12. У интервјуу немачком листу

3.4. У вези са бројем жртава битно је нагласити и то да недавна пресуда у предмету Здравко Толимир, поред тога што је број жртава смањен за око трећину у поређењу са званично „пресуђеним чињеницама“ Трибунала које су важиле све до недавно, садржи још неке интересантне разлике у односу на раније констатације Хашког трибунала. Појављују се две различите цифре, које се наводно односе на број убијених.

До Толимирове пресуде, пред Хашким трибуналом је важило да су у оквиру сребреничке операције српске снаге по преком поступку погубиле „између 7.000 и 8.000 заробљеника“. (Другостепена пресуда у „предмету Крстић“, пар. 84 [2004].) Међутим, у пресуди генералу Толимиру број жртава је смањен на 4.970, ако се разматра у вези са релевантним тачкама оптужнице, или 5.749, ако дијапазон проширимо на све за које Веће тврди да су на разне начине били погубљени, што укључује лица чије се убиство не помиње у оптужници. Број жртава Сребренице које Веће у предмету Толимир признаје креће се, према томе, у оквирима за око трећину испод стандардне цифре од 8.000.

Зар ово играње бројкама, чак и у самом Трибуналу, не указује на суштинску непоузданост ових података и зар не постаје већ сувише сумњиво?⁵

Junge Welt [31/07/2008] Корвин процењује да би реална цифра погубљених муслиманских заробљеника била „око 700 жртава...а разлика између тога и 8.000 није бројчана него политичка“.

⁵ У првостепеној пресуди *Францу Косу и другима* пред Судом БиХ у Сарајеву (10. јун 2012) за масакр у Пилици, где је „крунски сведок“ Дражен Ердемовић тврдио да је побијено 1.200 заробљеника, веће утврђује нову цифру од — 800 жртава. У наведеној пресуди изреченој непосредним извршиоцима злочина одбацује се оптужба за геноцид, мада је исти сарајевски суд пре тога неколико учесника у масакру у Земљорадничкој задрузи у Кравици, који се догодио само неколико дана раније, осудио за — геноцид. Када се има у виду да се у свим сребреничким предметима, у Хагу и у Сарајеву, углавном предочава иста доказна грађа и саслушавају се исти сведоци, тешко је одредити се којем судском већу и којој методологији за процењивање доказа треба веровати.

4. Легитимни губици мешовите војно-цивилне колоне у јулу 1995.

Следећа веома битна димензија сребреничког питања којом би требало да се позабаве сви односи се на легитимне губитке које је током пробоја из сребреничке енклаве претрпела колона 28. дивизије Армије БиХ у чијем саставу је било од 12.000 до 15.000 људи. После пада енклаве 11. јула 1995, пробој према територији под муслиманском контролом у Тузли био је предузет преко неприступачног терена и водио је кроз минска поља, при чему је било и честих борби на заседама које су постављале српске снаге. Велики део јавности никада није ни чуо за ову важну епизоду, нити располаже неким специфичним сазнањима о њој. За то заташкавање постоје врло јаки разлози практичне природе, који леже у политичком интересу. У односу на званичан наратив, питање колоне је крајње експлозивно. Ево зашто.

Организација „Историјски пројекат Сребреница“ објавила је податке из 33 изјаве које су дали преживели учесници пробоја 28. дивизије. У тим изјавама наводи се 19 локација дуж путање пробоја колоне где су се одиграли борбена дејства са српском војском и где је, по исказима које су ти очевици накнадно дали властима у Тузли, колона из Сребренице претрпела огромне људске губитке.

На пример, у изјави Мевлудина Суљића, чије је сведочење заведено под архивским бројем 00464649, „12. јул—заседа код Коњевић Поља, процењује се да је око 400 до 500 људи побијено.“ Сами очевици—војници сребреничке 28. дивизије, која се заједно са цивилима повлачила према Тузли, указују на то да су јединице у њеном саставу претрпеле тешке губитке приликом борбених контаката са јединицама зворничке бригаде ВРС. Веома је битно то да је правни статус ове мешовите колоне био такав да је она представљала легитиман војни циљ, а у извештају Генералштабу АБиХ и Управи безбедности у Сарајеву о колони се говори као о мешовитој. Тамо стоји да „по неким проценама у колони је било између 10.000 и 15.000 људи, међу којима је било око 6.000 наоружаних

бораца“.⁶ На основу тога, по међународном праву, колона је „представљала легитиман војни циљ“.

Чињеницу да је „значајан број Муслимана погинуо у борбама“ потврдио је бивши главни истражитељ Тужилаштва Хашког трибунала Жан-Рене Руез. Руез је још појаснио да „што се тиче оних који су погинули у шуми, ми стојимо на становишту да су они живот изгубили у борби“.⁷ То значи да се по међународном праву у вези са њиховом погибијом уопште не поставља питање кривичне одговорности. Војни вештак Хашког трибунала, Ричард Батлер, изјавио је под унакрсним испитивањем на суђењу *Појовићу и другима* 2008. године да је по његовој професионалној процени до 2.000 сребреничких Муслимана из колоне могло настрадати у борбеним дејствима током пробоја.⁸ Нешто касније, 2011. године, сведочећи на суђењу *Јевуићу и другима* пред Судом БиХ у Сарајеву, Батлер је своју процену борбених губитака колоне 28. дивизије повећао на између 2.000 и 4.000.⁹ Постоје и друге процене. На пример, у недавно емитованом норвешком документарцу о Сребреници редиатеља Оле Флиума [Ola Flyum], *Сребреница, издани град*,¹⁰ интервјуисани амерички обавештајац, а сада професор на катедри националне безбедности на морнаричком колеџу (US Naval War College), Џон Шиндлер, износи своје сазнање да је у борбама током пробоја из сребреничке колоне погинуло око 5.000 људи, док је стрељаних заробљеника било „око 2.000.“¹¹

По процени начелника Генералштаба Армије БиХ Енвера Хачихасановића на суђењу генералу Војске Републике Српске Радиславу Крстићу, у повлачењу мешовите колоне муслиманске 28. дивизије из Сребренице за Тузлу погинуло је 2.628 војника и официра АБиХ (дакле, овде нису урачунати цивили).¹² У извештају Унпро-

⁶ Види докуменат ICTY под ERN ознаком 11854425 — 11854433.

⁷ Интервју у листу „Монитор“, 19. април, 2001.

⁸ МКТБЈ, суђење *Појовићу и другима*, 23 јануар, 2008, Транскрипт, с. 20251.

⁹ Суд БиХ, суђење *Јевуићу и другима*, 19/9/2011.

¹⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=RUuhSGnLv8>

¹¹ Видети документарни филм „Сребреница: издани град“ у фусноти 4, на 51:14 до 52:02 минута.

¹² МКТБЈ, Тужилац против Крстића, 6 април, 2001, Транскрипт, с. 9532.

фора од 17. јула 1995. укупни губици колоне се процењују на око 3.000,¹³ а Карл Билт (преговарач међународне заједнице током сукоба, после рата Високи представник у БиХ) у својим мемоарима их процењује на око 4.000.¹⁴ Према свим законима рата, ово су биле легитимне жртве ратних дејстава, па према томе у њиховом случају није дошло до кршења Женевске конвенције. Занимљива је и чињеница да је велики број ископаних тела за која се тврди да су „жртве геноцида“ нађен управо на локалитетима где су се одвијале борбе српских и муслиманских снага за време пробоја 28. дивизије Армије БиХ. Скандалозно је да се легитимне жртве ратних дејстава дан-данас некритички сврставају међу „жртве геноцида“ у Сребреници само да би се вештачки одржала бројка од „преко 8.000 жртава“.

Да ли се јавност намерно доводи у заблуду када се посмртни остаци људи који су погинули у борби приказују као да припадају жртвама погубљења?

---

¹³ Докуменат заведен у архиву Хашког трибунала под ознаком RO433425.

¹⁴ Carl Bildt, *Peace Journey: The struggle for peace in Bosnia*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1998, с. 66.

5. Форензички докази

Утврђивање узрока смрти тела ексхумираних на ширем подручју Сребренице од 1996. налази се у рукама две организације: Комисије за нестала лица БиХ (оснивач влада ратног муслиманског председника Алије Изетбеговића) и ICMP, или Међународне комисије за нестала лица (ICMP — *International Committee for Missing Persons*), чијег директора поставља амерички Стејт департамент. Од почетка ископавања до данас ни српски ни независни међународни форензички стручњаци нису имали приступ форензичком поступку над ископаним телима.¹⁵ Чак ни оптужени за злочине у Сребреници пред Хашким трибуналом немају могућност приступа ДНК извештајима ICMP-а.¹⁶ Дакле, свака могућност независне провере форензичких „налаза“ везаних за Сребреницу је искључена, а од јавности се захтева да их прихвате — на реч.

Укупан број тела која су стручњаци Хашког трибунала ексхумирали у вези са истрагом о догађајима у Сребреници највише је 1.923. То је број упарених бутних костију на основу којих је установљен број особа које су се налазиле у масовним гробницама. Њихови костури су били у разним стањима, неки више, неки мање комплетни. Али присуство две упарене бутне кости сигурно указује да се ту ради о једној особи. То је далеко испод цифре од 8.000, колико се у исхитреним медијским текстовима и политички обојеним изјавама тврдило да их је тамо требало бити.

Форензичка документација Трибунала говори о 3.568 „случајева“. Међутим, један „случај“ не значи нужно и једно тело, већ се

---

¹⁵ Ову чињеницу потврдио је сведок Хашког тужилаштва, антрополог др Ричард Рајт [Richard Wright], члан форензичке екипе Тужилаштва која је вршила ексхумације сребреничких масовних гробница. *Тужилац Њојтив Караџића*, суђење 1. децембра 2011, Транскрипт, с. 22298, алинеје 15–18.

¹⁶ Види Захтев одбране Радована Караџића од 15. маја 2012. упућен расправном већу МКТБЈ да се наређењем суда ICMP обавезе да стручњацима одбране достави на увид ДНК доказе на које се Тужилаштво позива и који се наводно односе на 6066 појединаца, жртава геноцида. Веће је највећим делом одбацило Караџићев захтев и одобрило је уступање одбрани само 300 насумично изабраних ДНК досијеа, али и то само под условом да се чланови породица који су своје узорке дали лабораторији ICMP са тиме писмено сагласе.

може односити и на непотпуне остатке неког тела, па чак и на једну или неколико кошчица нађених на одређеном локалитету. Људско тело има преко 200 костију. Када бисмо по неколико костију ставили у једну кесу са импликацијом да то представља једну особу, од костију једног тела могли бисмо да саставимо по неколико људи. Постоје два начина да се установи тачан број особа у гробницама. Један је да се изброје упарене бутне кости, други је да се коришћењем ДНК анализе склопе разбацани костури појединих особа и тако утврди њихов укупан број. Трибунал није урадио ниједну од ових ствари, мада има техничку могућност да то учини. Њима одговара пројектовање илузије да је у јамама више људи него што их у стварности има. Уз то, чак ни број од 1.923 не означава укупан број досад утврђених „жртава геноцида“. У гробницама које су обрадили форензички стручњаци Трибунала налазе се 442 тела са повезима преко очију и / или везаним рукама (то указује на смрт стрељањем, што јесте злочин и што се не може оспорити), 505 где је смрт проузроковао метак, што може указати на стрељање, али и на смрт током борбених дејстава, а у том случају би то биле легитимне жртве, 627 је страдало од гранате, мине, гелера итд., што искључује стрељање, у 411 форензичких извештаја стручњаци Трибунала су навели да „узрок смрти није могуће установити“. Поред тога, у 1.583 аутопсијских извештаја, или „случајева“, ради се о по неколико костију. У овој последњој категорији за 92,4 одсто тих „случајева“ форензички стручњаци Трибунала нису могли да одреде узрок смрти па се на основу њих никакви правно или форензички значајни закључци не могу ни изводити. Заправо, форензички докази самог Хашког трибунала подржавају бројку од око 700—800 стрељаних, на којој је инсистирао високи УН званичник Филип Корвин.

У хашкој пресуди против потпуковника ВРС Вујадина Поповића и других [2010] наведено је да је, помоћу ДНК узорака, идентификовано „5.336“ жртава (број је, у међувремену, додатно нарастао). Међутим, ДНК служи једино за идентификацију посмртних остатака или да омогући реасоцијацију делова тела исте особе. ДНК технологија је неупотребљива за одређивање узрока и времена смрти, што су кључне категорије у криминалистичкој истрази

овакве врсте. У кривичном поступку као што је сребренички кључни подаци су начин и време смрти, а не идентитет покојника. (Овај последњи податак свакако да јесте важан, али у првом реду за породицу, а не за сам процес.) ДНК анализом се не разликују особе које су вероватно биле погубљене од оних које су страдале током борбених дејстава. У питању је круцијална разлика: смртни исход у борби није кривично дело, док убијање ратних заробљеника јесте. Класична форензика, која укључује преглед посмртних остатака и изразу подробног аутопсијског извештаја, може да повуче ту разлику; ДНК анализа то не може. Додатним сумњама доприноси чињеница да Хашки трибунал одбија да објави чак и списак имена лица наводно идентификованих путем ДНК анализе. Треба знати и то да сви нови посмртни остаци који се сваке године сахрањују у Поточарима пролазе кроз овакву врсту „идентификације“, што додатно изазива велике сумње у погледу тога ко се тамо стварно сахрањује.

Зашто се ДНК узорци злоупотребљавају у сврху некритичког прихватања унапред одређеног броја жртава у Сребреници? Исто тако, шта год да се дешава у лабораторијама ИСМР у Тузли и другим местима, то је потпуно изван могућности било какве провере. Главни објект у Тузли нема међународну акредитацију за ДНК лабораторије, што значи да у њој нико није извршио инспекцију и да руководство те лабораторије никоме није предочило задовољавајуће доказе да је професионално оспособљено да се бави својим задацима. Што год они рекли, то се мора прихватити искључиво на реч.

Хашки трибунал управо је тако и поступио у својој пресуди у предмету *Појовић*, и нема сумње да је спреман да је опет слично поступи у предметима *Караџић* и *Младић*. Што се јавности тиче, од ње се очекује да прихвати шта јој се каже и да не поставља сувишна питања.

Око 3.500 „жртава геноцида у Сребреници“ сахрањених у Меморијалном центру Поточари изазива много сложених питања. Процедура тих сахрана је у потпуности под контролом муслиманских верских власти, што иначе не би требало да буде проблем. Међутим, позивајући се на муслиманску верску доктрину, која наводно забрањује немуслиманима да имају било какав додир са пропи-

сно сахрањеним остацима припадника муслиманске вере, те власти у овом специфичном случају ствара озбиљне проблеме у вези с верификацијом.¹⁷ У практичном смислу, то значи да се од секуларне власти, и света у целини, једноставно очекује да прихвате и да слепо верују у оно што им је речено о броју сахрањених жртава, стању њихових остатака, као и о тачности форензичких налаза о узроку и начину њихове смрти.¹⁸ Овакав приступ изазива озбиљне потешкоће. Откако су форензички тимови МКТБЈ 2001. године завршили са ексхумацијама, Комисија за нестале особе, која је под доминацијом сарајевских власти из Федерације БиХ, ради на ексхумацијама масовних гробница. Они тврде да су открили на стотине нових жртава у подручјима које претходно нису истражили тимови Хашког трибунала, укључујући неке који су, наводно, концентрисани у подручју Каменице. Ове жртве се сада с великом помпом сахрањују у Меморијалном центру око 11. јула сваке године.¹⁹ Али, нико не може бити сигуран у погледу идентитета сахрањених појединаца или на који би начин они могли бити повезани са Сребреницом. Чак и да ли уопште постоји нека веза. Легитимно је поставити питање да ли је неко уопште у Сребреници умро природном смрћу

---

¹⁷ Подразумева се да верска осетљивост мора бити испоштована кад год је то могуће. Али локација таквог масовог злочина усред Европе треба бити третирана, пре свега, у складу са секуларним европским стандардима који се рутински примењује у свим сличним ситуацијама. (О злочинима, уосталом, суде секуларни судови.) То значи да, у принципу, истражни методи који би нас највероватније приближили истини, и који би могли помоћи у решавању злочина, морају бити примењени.

¹⁸ Треба напоменути да са „секуларне“ стране оваква питања обично обрађује Комисија за нестале особе, која је у овом тренутку под контролом г. Амора Машевића, функционера у блиским везама са сарајевским муслиманским политичким и верским врхом.

¹⁹ Како је почело да понестаје легитимних сребреничких масовних гробница које би сведочиле о погубљењу и како је све мање тела потребних за подупирање тврдње о 8.000 жртава геноцида, Комисија за нестале особе која је под муслиманском контролом, све више се усмерава на разне локације као Каменица. Они скривају чињеницу да су та места била на путу повлачења 28. дивизије муслиманске војске у јулу 1995. и да се тамо десио велики сукоб са снагама босанских Срба, са бројним муслиманским жртвама. За бројне извештаје о каменичким ексхумацијама видети *Дневни аваз*, 24/11/08; БХ Вијести 20/11/08; Радио Сарајево, 17/07/09, ФЕНА, 15/09/09; Радио Слободна Европа, 10/12/08, да наведемо само неколико. Муслиманска страна то не оглашава, али и она признаје чињеницу да су каменичке жртве настрадале у борби: „... 84 тела су ексхумирана из прве масовне гробнице у Каменици. Ова тела припадају онима који нису преживели пробој из Сребренице у јулу 1995“ (Слободна Босна, „Бајрам у долини масовних гробница“, http://www.genocid.org/print.php?type=A&item_id=96 .

током рата пре јула 1995? Да ли је било ко тамо био убијен у војним операцијама пре тог критичног периода? Да ли је оправдано сваку смрт на подручју Сребренице, кад год се или на било који начин можда догодила, аутоматски приписати геноциду?

Толико, дакле, о 8.000 сребреничких жртава и о доказима у вези са њима.

Овде је битно напоменути и следеће. Медији су успешно креирали слику да у Сребреници постоје једна или две масовне гробница где је закопано на хиљаде стрељаних људи како би се на брзину сакрио овај злочин. Међутим, истина је да је то више гробница са више тела која су тако упокована из следећег разлога. Ако се узме у обзир да је највећи број људи у Сребреници страдао током борбе између две војске, јавила се потреба за брзим упоковањем због могућности избијања здравствене катастрофе. Чак је и Драган Јокић, оптужени начелник инжењерије Зворничке бригаде, рекао да је брзим упоковањем по несносној јулској врућини помогао да се избегне избијање колере, и да би за то требали да га одликују уместо да му суде. Узгред, био је у праву.

6. Предисторија Сребренице

У суштини, прича почиње у септембру 1993. у Сарајеву, у периоду када је стање на ратишту било врло неповољно по Алију Изетбеговића и његову владу. На седницу владајуће странке СДА била је позвана и делегација из енклаве Сребреница. Према изјави једног од учесника на том скупу, тадашњег шефа сребреничке полиције Хакије Мехољића, за време паузе Изетбеговић је позвао делегате из Сребренице да им нешто саопшти. Изетбеговић им је пренео да му је у наводном разговору са председником САД Клинтонем било предочено да, уколико би се Срби дали намамити да заузму Сребреницу и да затим тамо „покољу“ 5.000 Муслимана, да би то толико разбеснело америчку јавност (која није била склона војној интервенцији на Балкану) да би тада подржала војну интервенцију САД на страни Изетбеговићеве владе у Сарајеву. Да би предлог био привлачнији, људима из Сребренице било је речено да је већ постигнут споразум који је предвиђао да у оквиру коначне размене територија српско сарајевско предграђе Вогошћа припадне избеглицама из Сребренице као надокнада за претрпљене губитке. Мехољић тврди да су присутни Сребреничани ову понуду са гнушањем одбили. Аутентичност и импликације овог шокантног предлога детаљно се испитују у документарцу норвешког редитеља Ола Флиума.²⁰

Пре него што се Мехољићево сведочанство одбаци, било би корисно размотрити неке од бројних „коинциденција“ које говоре у прилог његовој веродостојности. Из „Дебрифинг-а“ холандског батаљона види се не само да демилитаризација није била спроведена као што су уговори постигнути у априлу и мају 1993 налагали, а на темељу којих је била успостављена безбедна зона под заштитом УН, већ и да је током читавог периода холандског присуства на овом подручју (фебруар 1994 — јул 1995) муслиманска војска енклаву некажњено користила као полигон за извођење напада на

²⁰ „Сребреница: издани град,“ <http://tv.globalresearch.ca/2011/07/srebrenica-town-betrayed>, интервју са Хакијом Мехољићем, 27:40 до 29:50 минута.

околу српску територију. Свакако не смемо а да у овом приказу не поменемо и документе који представљају заплењене ратне извештаје команде 28. дивизије у Сребреници где се јасно и недвосмислено говори о војним акцијама које су спровођене управо из наводно демилитаризоване зоне, као и бројне изводе из књиге Ибрана Мустафића, посланика СДА (странка Алије Изетбеговића, дакле сведока са муслиманске стране) из Сребренице, *Планирани хаос* (Сарајево, 2008). Ту се најбоље говори о гнусним злочинима који су извршени над српским цивилима на подручју Сребренице. Навешћемо само један извод који је нарочито индикативан, јер је, како сведочи Мустафић, Насер Орић лично убијао Србе. На страни 288. наводи се дијалог између Ибрана Мустафића и Насера Орића, где Орић прича о гнусном убиству над једним Србином које је почињено. Жртва је Слободан Илић из Залазја. Прво му је Орић бајонетом пробадао очи, а потом га је убио. Скоро да је логично упитати се да ли су ти напади били замишљени баш да би испровоцирали управо онакву врсту силовите реакције која би могла послужити као оправдање за прижељкивану страну интервенцију. Пошто се средином 1995. окончање рата већ назирало, настала је потреба за „пеглањем“ неких територијалних рогобатности, и Сребреница је ту неизбежно дошла на ред. У априлу 1995. муслимански командант у Сребреници, Насер Орић, са својим војним руководством био је позван у Сарајево, наводно на „допунску обуку“, што је енклаву у одбранбеном смислу практично обезглавило. Крајем јуна 1995. снаге из енклаве извеле су напад на српско село Вишњицу, што је исцрпело стрпљење српске стране, која је убрзо затим почела да разматра планове за предузимање војне операције против енклава Сребренице и Жепе. Али у овом подухвату однос снага био је више него занимљив. Српски нападачи располагали су са око 400 људи (и још 1.000 у резерви) док се на супротној страни налазило око 5.500 војника 28. дивизије АРБиХ. По процени војног посматрача УН Карлоса Мартинса Бранка, изненадно одбијање донедавно врло борбеног муслиманског контингента у Сребреници да пружи отпор Србима било је тешко разумети с обзиром на њихову бројчану надмоћ и погодности које им је пружао кршовити локал-

ни терен за вођење одбранбених дејстава.²¹ Уместо да се бране, војноспособни мушкарци окупили су се у селу Шушњари да би одатле пошли према Тузли у пробој дуг 60 километара, преко минских поља и кроз српске заседе. Разуме се, да су пружили отпор, открили би целом свету чињеницу да су били добро наоружани и ризиковали би губљење ореола невиних жртава. Што се тиче жена, деце и старијих лица, они су били остављени у бази УН у Поточарима. Могуће је да је то било учињено као мамац Србима да над њима изведу масакр који је многима у том тренутку био пожељан. Али, шта год да је мотивисало такав поступак, ипак се ништа језиво није догодило. Српске снаге су око 20.000 цивилних лица енклаве ставиле у аутобусе и безбедно их евакуисале на муслиманску територију.

Шта је онда могао да представља масакр муслиманских ратних заробљеника? План Б, када је план А (покољ нејачи у Поточарима) пропао? Које је тај чин послужио? То је једно од кључних питања које захтева рационалан одговор. Као што је Хашко веће у пресуди Крстићу логично приметиле: „Са војног становишта одлука да се погубе мушкарци међу босанским Муслиманима несхватљива је...“ Веће затим наводи мишљење војног вештака тужилаштва Ричарда Батлера да је тешко замислити јачи адут за преговоре и размену од неколико хиљада заробљеника усред Поточара под надзором УН и уз присуство Међународног Црвеног крста.

---

²¹ Carlos Martins Branco, “Was Srebrenica a Hoax?”, *Global Research* [www.global-research.ca], 24 July 2005.

7. Српске жртве

Следећа значајна димензија Сребренице односи се на жртве о којима се не говори, а то су српске жртве. Трик помоћу којег су оне искључене из разматрања изводи се врло ефикасно. Хронологија релевантних догађаја сужава се на три дана у јулу 1995, док се трогодишња дешавања која су томе претходила потпуно игноришу.

Током тог трогодишњег периода који је претходио масакру Муслимана 1995, неколико десетина српских села у близини Сребренице напале су и уништиле муслиманске оружане снаге из енклаве.

Према подацима „Холандског института за ратна истраживања“ (NIOD), ти напади „...су се одвијали по устаљеном образцу. Прво су Срби били истерани из етнички мешаних насеља. Онда су нападани српски засеоци окружени муслиманским местима и на крају су била прегажена и преостала српска насеља. Становништво је убијано, а њихови домови похарани, спаљени или дигнути у ваздух.“ Услед тога, „процењује се да је у овим нападима између 1.000 и 1.200 Срба побијено или помрло, док је њих око 3.000 било рањено. На крају је од првобитних 9.390 становника Срба у подручју Сребренице остало само њих 860...“²²

Ове нимало занемарљиве цифре ретко су у расправама о Сребреници удостојене макар површне пажње, али њихова релевантност у односу на догађаје од јула 1995. је неоспорна. Пре свега зато што је управо то проузроковало ону „накупљену мржњу“ коју је командант Унпрофора, генерал Филип Моријон, приликом посете Сребреници и Братунцу у пролеће 1993, јасно осетио и за коју је као сведок Тужилаштва на суђењу Слободану Милошевићу недвосмислено рекао да представља последицу тих „ужасних покоља“. Друго, зато што су ти погроми створили мотив, психолошку основу, за освету над перципираним злочинцима, што је делимично уследило у јулу 1995. Ове контекстуалне чињенице најозбиљније

²² NIOD Report, Part I: The Yugoslav problem and the role of the West 1991–1994: Chapter 10: Srebrenica under siege.

доведе у питање тезу о олако и напречац донетој одлуци да се изврши геноцид над Муслиманима. За оно што се догодило 1995. године оне сугеришу врло убедљиво алтернативно објашњење.

Изражена потреба да се покољ српског становништва Сребренице и околине прикрије и да се од њега по сваку цену одврати пажња јавности и судских органа очитује се у бурним протестима који се подижу сваки пут када неко покуша да то питање постави на дневни ред. Најчешће се то осорно одбацује као „релативизација геноцида“. Али они који настоје да жртве друге заједнице гурну под тепих управо јесу ти који безочно релативизују злочине. Признати апсолутну и подједнаку вредност свих људских живота без разлике, а не само припадника своје групе, нарочито у једном безумном рату као што је био недавни у Босни, то је једини праведан и пристојан став који цивилизована особа може да заузме.

Изгледа мало вероватно да ће такав став ускоро бити прихваћен у редовима присталица званичне линије догађаја у Сребреници. Иде се чак дотле да су USAID и друге међународне агенције за помоћ и реконструкцију, које су већ дуго присутне у сребреничком крају, своју помоћ условљавале тако да би она требало бити усмерена искључиво на кориснике Муслимане, при чему су становнике српске националности изричито искључивали. Мотивација за такав поступак је да се они први званично сматрају жртвама, док су они други агресори и стога немају право на бенефиције. Како се неки српски сељак из села на пет километара од Сребренице чију су кућу разорили а укућане побили наоружани суседи Муслимани, уклапа у профил „агресора,“ тешко је схватити.

Овде се мора навести бар један пример из великог броја српских села која су уништена у нападима муслиманских снага под вођством Насера Орића. Село Кравице је нападнуто на Божић 1993. године и том приликом уништено, а велики број становника села је убијен. Да ли треба занемарити ове жртве и овај гнусни злочин? Чак су и творци „Босанског атласа ратних злочина“, који је припремио „Центар за истраживање и документацију“ из Сарајева били принуђени да убележе Кравице (на жалост само Кравице) у свој Атлас. Они су то учинили тек почетком 2011. године, после упор-

ног инсистирања Историјског пројекта Сребреница лично директору Центра, г. Мирсаду Токачи, да престане са игнорисањем патње српске заједнице у Сребреници и да у свој Атлас унесе и њихова уништена села.

За крај — али никако зато што је ово најмање важно, већ као симбол игнорисања не само српских жртава већ и целокупног контекста сребреничких збивања, неопходно је навести и следеће. Према подацима садржаним у монографији „Српске жртве Сребренице, 1992–1995“, на основу делимично доступне грађе на подручју Сребренице, у наведеном периоду страдало је 704 цивила српске националности. Ове жртве су поименице набројане, и за сваку постоји картон са свим расположивим подацима. Зашто се свако помињање Сребренице у домаћим и страним медијима ограничава искључиво на још увек спорне догађаје из јула 1995, а игноришу документоване српске жртве из претходног периода?

8. Усвајање резолуције о Сребреници

Према пресуди Међународног суда правде у тужби Босне и Херцеговине против Савезне Републике Југославије за „геноцид“, Србија не сноси одговорност за такво дело, нити је учествовала у његовој припреми или извођењу. Самим тим, Србија није имала никакву обавезу да усвоји било какву „Декларацију о Сребреници“, зато што по пресуди највише међународне правосудне инстанце на свету Србија није повезана са догађајима у Сребреници. Стога је усвајање Декларације о Сребреници у Скупштини Србије из 2010. било плод искључиво спољних и унутрашњих политичких притисака, и није нимало допринело утврђивању пуне истине о Сребреници.

Издања посвећена догађајима везаним за Сребреницу:

1. Стефан Каргановић: НВО Историјски пројекат Сребреница, Холандија, *Зборник радова са Симпозијума одржаног у Москви 2009*, Београд 2010.
2. Група аутора: *Масакр у Сребреници: Докази, контекст, политика*, Београд 2011.
3. Група аутора, *Сребреница: Фалсификовање историје*, Београд 2012.
4. Љубиша Симић, *Буквик: Злочин без казне*, Београд 2012.
5. Историјски пројекат Сребреница, *Српске жртве Сребренице 1992–1995*, Београд 2012.
6. Стефан Каргановић, Љубиша Симић, *Сребреница: Деконструкција једног виртуелног геноцида*, Београд 2010.
7. Стефан Каргановић, фонд „Историјски пројекат Сребреница“, Холандија, *Босански Ајтлас злочина Истисраживачко-документационог центра из Сарајева (Критички осврт)*, Београд 2010.
8. Стефан Каргановић, фонд „Историјски пројекат Сребреница“, Холандија, *Приказ стања у сребреничком крају петнаест година после завршетка рата*, Београд 2010.
9. Др Слободан Г. Милеуснић, управник Музеја Српске православне цркве, *Духовни геноцид 1991–1995*, Београд 1997.
10. Жерминал Чивиков, *Сребреница — Крунски сведок*, Београд 2009.
11. Љубиша Симић, *Страдање српске Сребренице (Фотографски путопис кроз земљу јада и чемера)*, Београд 2010.

Contacts:

Postbus 90471
2509LL
Den Haag, The Netherlands
+31 64 878 09078 (The Netherlands)
+381 64 403 3612 (Serbia)
Web: www.srebrenica-project.com
E-mail: srebrenica.historical.project@gmail.com

Контактни:

Postbus 90471
2509LL
Den Haag, The Netherlands
+31 64 878 09078 (Холандија)
+381 64 403 3612 (Србија)
Интернет презентација: www.srebrenica-project.com
E-mail: srebrenica.historical.project@gmail.com